

## Fodlænkeafsonere gennemfører deres uddannelse

Undgå fængsel, afson med fodlænke og fuldfør din uddannelse. Sådan kunne det simple budskab være til unge under uddannelse, som får tilbud om at afson en dom derhjemme.

En ny analyse fra Rockwool Fondens Forskningsenhed og Aalborg Universitet viser nemlig, at afsonere med fodlænke har markant større sandsynlighed for at bestå en ungdomsuddannelse efter endt afsoning.

Det fremgår af figur 1, at 53 procent af dem, der har fået tilbudt fodlænkeafsoning, har fået en uddannelse tre år efter endt afsoning. For en tilsvarende gruppe, der ikke fik samme tilbud, er det kun 42 procent, der har fået en uddannelse tre år efter endt afsoning.

Umiddelbart er der altså en forskel på 11 procentpoint imellem henholdsvis *fodlænkegruppen* og *kontrolgruppen*.

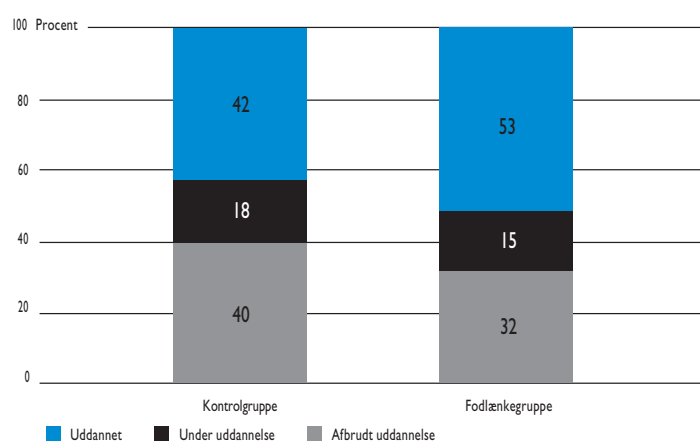
Ifølge ph.d.-studerende Britt Østergaard Larsen fra Aalborg Universitet, er der tale om en mærkbar effekt: ”Da man i 2006 gav denne gruppe mulighed for at afson med fodlænke, var et af argumenterne netop at undgå en række af de negative konsekvenser, der er ved at komme i fængsel. Afbrudt uddannelse er én af de ting, vi som samfund meget gerne vil undgå. Og indførelsen af afsoning med fodlænke har altså i nogen grad haft den ønskede virkning.”

Hun peger på, at andelen, der gennemfører uddannelsen, i virkeligheden er større: ”De 11 procentpoint finder vi i en umiddelbar sammenligning af de to grupper, hvoraf ikke alle i fodlænkegruppen afsoner med fodlænke, selvom de får tilbuddet. Kigger vi udelukkende på dem, der faktisk afsonede med fodlænke, er forskellen på hele 18 procentpoint.”

### Helt unge fængslede bliver mere kriminelle

Studiet af de unge dømtes uddannelsesadfærd er en af flere analyser om kriminalitet, som Rockwool Fondens Forskningsenhed offentliggør i dag.

FIGUR 1  
Uddannelsessituation tre år efter afsoning



KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

*Afsoning med fodlænke fremmer unges chancer for at gøre deres ungdomsuddannelse færdig.*

En anden analyse viser, at fodlænkeafsoning er godt for andet og mere end uddannelsen. Også et parforhold har større chance for at overleve, når afsoningen foregår derhjemme.

Andre resultater er, at ægteskab lægger en dæmper på dømt mænds videre kriminelle løbebane, dog med én væsentlig nuance: Hvis den tilkommende ægtefælle selv har fået en dom, så har ægteskabet ingen dæmpende effekt på ægtemanden. Analysen viser herudover, at den kriminalitetsdæmpende effekt af ægteskab sænkes, hvis den tilkommende ægtefælle har en dømt bror.

Derudover er der en tendens til et højere tilbagefald til kriminalitet blandt unge, der kommer hurtigere ind og afsoner deres første fængselsstraf. Gennemførelsen af den såkaldte voldspakke fra 1994 betød, at unge dømte i gennemsnit var yngre end hidtil, når de blev indsat i fængslet. En række unge afsonede i umiddelbar forlængelse af, at de var fyldt 19 år i stedet for, som tidligere, at være tættere på de 20 år. Den tidligere indsættelse førte til, at disse unge i de følgende år blev dømt for mere kriminalitet.

# Indhold

## Færre parforhold brydes ved afsoning med fodlænke

En dømt mand har langt større chance for at beholde sit ægteskab eller parforhold intakt, hvis han afsoner sin straf med fodlænke hjemme frem for i et fængsel . . . . . Side 3

## Behandling øger selvkontrol og stabilitet i parforholdet

Det går ud over parforholdet, når den ene kommer i konflikt med loven. Det gælder også spritbilister, og en ny analyse giver nu et indblik i, hvorfor det forholder sig sådan . . . . . Side 4

## Ægteskab reducerer ny kriminalitet

Er du tidligere dømt, og ønsker du en kriminalitetsfri fremtid – så gift dig . . . . . Side 5

## Mænd bliver mere kriminelle, hvis svogeren er det

Du risikerer at blive påvirket af andre end din kone, når du gifter dig. Hvis din nye svoger er kriminel, så er der nemlig større sandsynlighed for, at du også bliver det . . . . . Side 6

## Hurtigere fængsel giver lidt højere tilbagefald til kriminalitet

De, der fængsles som helt unge, begår efterfølgende mere kriminalitet i forhold til dem, der må vente lidt med den første afsoning . . . . . Side 8

## Den enkelte tilsynsførende spiller kun en lille rolle for tilbagefald til kriminalitet

Det har kun lille betydning for, om en dømt vælger at fortsætte eller forlade sin kriminelle løbebane, om han får den ene eller den anden tilsynsførende socialrådgiver . . . . . Side 9

## Unge afsonere med fodlænke gennemfører i højere grad en uddannelse

Blandt unge, der får tilbudt at afsonere med fodlænke, har 53 procent afsluttet en uddannelse tre år senere. For en tilsvarende gruppe, der ikke får samme tilbud, har kun 42 procent afsluttet en uddannelse efter tre år . . . . . Side 11

## Undersøgelsens publicering

Dette nyhedsbrev bygger på en række samtidigt publicerede forskningsnotater. Se disse på [rff.dk](http://rff.dk).

# Færre parforhold brydes ved afsoning med fodlænke

En dømt mand har langt større chance for at bevare sit ægteskab eller parforhold, hvis han afsoner sin straf med fodlænke hjemme frem for i et fængsel.

Det viser en analyse, der sammenligner 2.700 mænd, der er dømt efter straffeloven, og som har afsonet henholdsvis før og efter fodlænkeordningen blev indført i 2008 som afsoningsform for personer over 25 år.

Risikoen for at miste den partner, man havde på straftidspunktet, er lavere blandt dømte, der afsonede efter reformen i 2008, jf. figur 2.

Det var ikke alle dømte efter reformen, der afsonede med fodlænke. Ved reformen i 2008 blev fodlænke gjort tilgængelig for visse dømte med en dom på op til tre måneder. Det betød, at hvor alle dømt før reformen afsonede i fængsel, så valgte omkring fire ud af ti dømt efter reformen nu fodlænken.

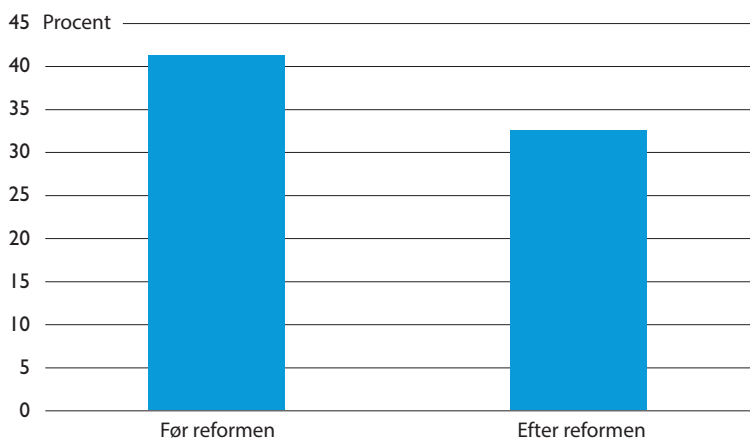
Tallene i figur 2 sammenligner mænd dømt før og efter reformen. Det betyder *alle* dem, der afsonede efter, altså også de seks ud af ti som fortsat kom i fængsel. Men tages der højde for, at det altså var under halvdelen, der afsonede med fodlænke efter reformen, finder man, at forskellen i procentdelen, der har mistet sin partner fire år efter afsoning, er på hele 21 procentpoint. De mænd, der faktisk afsonede med fodlænke, havde altså markant bedre chance for at beholde deres partner end sammenlignelige mænd, der afsonede med tremmer for vinduerne.

Afsoning med fodlænke bidrager ikke alene til færre opløste parforhold. Det påvirker også, om afsonerne – uanset om de havde en partner på afsoningstidspunktet – siden bliver i stand til at finde en partner. Fire år efter afsoningen havde 31 procent blandt mænd dømt før reformen en partner. Den tilsvarende andel blandt mænd dømt efter reformen var 36 procent, altså lidt højere. Men tager man igen højde for, at det er forskellige typer af mænd, som henholdsvis afsoner med fodlænke og i fængsel, er forskellen hele 12 procentpoint.

## Tre mulige forklaringer

Der tegner sig en række mulige forklaringer på, at fodlænkeafsoneres parforhold i

FIGUR 2  
Andel, der har mistet sin partner fire år efter afsoningen, før og efter fodlænkeordningen



KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

*De, der afsonede efter fodlænke blev en mulighed, var i højere grad i stand til at bevare deres parforhold efterfølgende.*

højere grad overlever afsoningen.

Den første er, at det er mindre socialt skadeligt, stigmatiserende, at afsoner hjemme. Ikke kun er det stigmatiserende for den, der skal i fængsel. Det gælder også partneren – der fremstår som én, der er sammen med en fængslet.

Den anden forklaring er, at fængsling betyder tab af human kapital. Man mister måske sit arbejde og lærer nye kriminelle færdigheder, imens man er i fængsel.

Den tredje er, at afsoning hjemme gør det muligt at bevare en bedre kontakt til sin kone, fordi man ikke er fysisk adskilt.

De tre ting samlet – mindre stigmatisering, større opretholdelse af human kapital og den manglende fysiske adskillelse – kan være afgørende for, at risikoen for et brudt parforhold er mindre. Simplethen fordi man, alt i alt, forbliver en mere attraktiv partner end en, der kommer i fængsel og oplever følgevirkningerne af at være inden for murene.

## Mere end 40 dage

Det er de dømte med straffe over 40 dage, hvis parforhold har størst fordel af fodlænkeordningen. Det er nemlig i denne gruppe, at forskellen i hyppigheden af skilsmisser og brudte samlivsforhold er

størst, når man sammenligner fængslede og fodlænkestraffede.

Måske er det et udtryk for, at kortere tids adskillelse fra partneren ikke er lige

så problematisk som længere tids adskillelse. Den tolkning understøttes af anden international forskning på området.

### Brug af fodlænke

I 2005 blev det for første gang i Danmark muligt for personer, der var idømt en ubetinget fængselsstraf, at ansøge Kriminalforsorgen om at afsone straffen i hjemmet med elektronisk fodlænke.

Dengang kunne kun færdselslovsforbrydere, med en maksimal straf-længde på tre måneder, komme i betragtning til fodlænke. Siden da er brugen af fodlænke steget markant, især hjulpet på vej af politiske reformer, der har tilladt afsoningsformen til stadig flere grupper af afsonere. I dag kan man således afsone en ubetinget fængselsstraf på op til seks måneder i hjemmet, uanset kriminalitetstypen.

Det er dog ikke alle ansøgere til fodlænkeafsoning, der får tilladelse. Kriminalforsorgen undersøger den dømtes personlige forhold nærmere før og under afsoningen. Det skal fx være muligt for Kriminalforsorgen at overvåge afsoneren på bopælen. Man må fx ikke bo

på hotel eller herberg.

Man skal som afsoner være i beskæftigelse eller uddannelse, hvis man er dømt før den 1. juli 2013. Er man dømt senere, er beskæftigelse ikke et krav, hvis man er pensionist, førtidspensionist, efterlønsmodtager eller langtidssygemeldt, eller hvis man kun skal afsone 30 dage eller mindre. Personer over 18 år, som afsoneren deler bolig med, skal i øvrigt godkende afsoningen i hjemmet.

Afsoneren skal som udgangspunkt deltage i et kriminalitetsforebyggende program hos Kriminalforsorgen, ligesom afsoneren skal acceptere overvågningen og uanmeldte kontrolbesøg.

I 2014 ansøgte i alt 3.102 dømte om at komme til at afsone deres straf i fodlænke. Der blev givet 2.686 tilladelser. 256 blev tilbagekaldt, efter at afsoningen var iværksat. De pågældende blev herefter umiddelbart overført til fængsel eller arresthus til fortsat afsoning.

## Behandling øger selvkontrol og stabilitet i parforholdet

Det går ud over parforholdet, når den ene kommer i konflikt med loven. Det gælder også spritbilister, og en ny analyse giver nu et indblik i, hvorfor det forholder sig sådan.

I overensstemmelse med andre forskningsresultater, så viser denne analyse, at spritbilister, der vælger alternativer til klassisk fængsel, har større chance for at bevare parforholdet.

Blandt en gruppe behandlede spritbilister øger behandlingen procentdelen med stabilt parforhold fra 33 til godt 40 procent.

Men analysen af denne særlige målgruppe går skridtet videre og udpeger den forbedrede selvkontrol hos spritbilister, der får en alkoholistbehandling, som den mest sandsynlige årsag til, at denne gruppe har færre brudte parforhold. Det

er altså ikke fraværet af fængsel, men tilvalget af behandling, der skaber effekten.

Baggrunden for analysen er en reform i 1990, som gjorde det muligt for spritbilister med en dom på op til 40 dages fængsel at veksle dommen til en étårig alkoholistbehandling, hvilket på det tidspunkt i høj grad betød en antabusbehandling.

I analysen sammenlignes de, der modtog dom det første år efter reformen, med dem, der modtog dom seneste år inden. Begge grupper består af godt 2.700 dømte.

### Både korte og længere straffe

Før behandling blev en mulighed, var det kun 33 procent af de spritdømte, der levede i et stabilt forhold, hvilket vil sige, at de havde en partner, når spritkørslen fandt sted, og at forholdet til denne partner var intakt et år efter, når fængsels-

straffen var udstået.

Efter reformen valgte fire ud af ti behandlingen i stedet for fængsel, og det øgede andelen med stabilt forhold. I gruppen, hvor nogle altså valgte behandlingen, var der tale om 36 procent med stabilt parforhold. Men da det som nævnt kun er fire ud af ti, som lader sig behandle, svarer det til, at effekten for dem er 7,5 procent flere med et stabilt parforhold. Det er en forbedring med næsten en fjerdedel.

Den positive effekt på parforholdet af at skifte fængselsstraffen ud med behandling er lige stor, uanset om der er tale om

få dage eller helt op til 40 dages fængsel. Det indikerer, at effekten ikke skyldes, at parret undgår at blive adskilt på grund af fængselsopholdet, men tilvalget af behandling.

Denne analyse er specifik for spritdømte, men er generelt interessant for overvejelserne om behandling kontra straf. Selv om spritbilister, der kan komme i betragtning til alkoholistbehandling, i særlig grad er karakteriseret ved personlige problemer og manglende selvkontrol, så er det træk, som andre forskere har fundet som årsag til de fleste kriminelle handlinger.

### Om alkoholistbehandlingen

Alkoholistbehandlingen – eller betinget dom med vilkår om struktureret, kontrolleret alkoholistbehandling – blev indført som straftype den 15. juli 1990.

Det skete i forlængelse af en undersøgelse, der konkluderede, at to tredjedele af alle spritbilister havde et behandlingskrævende alkoholmisbrug.

I første omgang var straftypen målrettet spritbilister med fængselsdomme på op til 40 dage, men den er senere blevet udvidet til også at omfatte spritbilister med fængselsdomme på op til 60 dage.

Når en spritbilist modtager en behandlingsdom, betyder det, at han skal indgå i et behandlingstilbud af mindst et års varighed, som er godkendt af kriminalforsorgen. I disse tilbud vil behandling med Antabus ofte indgå som en afgørende komponent. Han skal samtidig betale en bøde af en vis størrelse. Fængselsdommen bortfalder, hvis den dømte lever op til disse vilkår, og samtidig undlader at begå ny kriminalitet i den efterfølgende to-årige periode.

## Ægteskab reducerer ny kriminalitet

Er du tidligere dømt, og ønsker du en kriminalitetsfri fremtid – så gift dig.

Sådan lyder den ultrakorte konklusion på en analyse af ægteskabs betydning for, om mænd med en kriminel fortid fortsætter deres løbebane.

I analysen sammenlignes tidligere kriminelle mænd, der bliver gift, med nogle, der forbliver ugifte. Og resultatet er klart: De, der bliver gift, har mindre sandsynlighed for at falde tilbage i kriminalitet. Mens 3,3 procent af de gifte begår ny kriminalitet, som de senere dømmes for, inden for det første år efter ægteskabet, så gør det samme sig gældende for 5,2 procent af de ugifte inden for et år og på samme alder. Blandt de ugifte er tilbagefaldet til kriminalitet altså mere end en halv gang større end blandt de gifte.

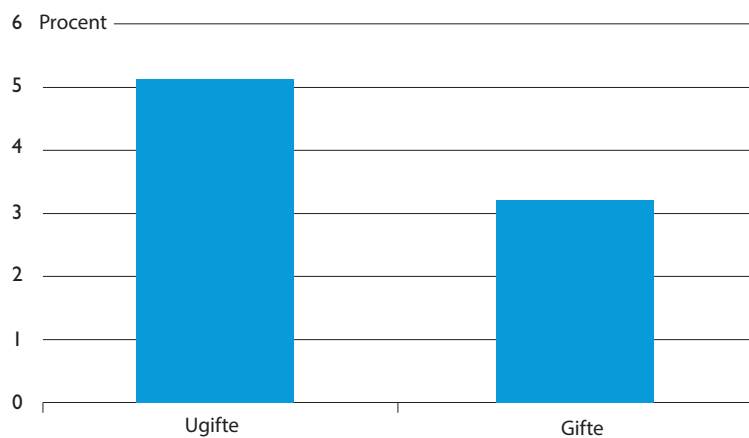
Sammenligningen af de to grupper tager højde for, at der i udgangspunktet er forskel på dem, der bliver gift, og dem, der ikke gør. Mænd, der bliver gift, er – i gennemsnit – forskellige fra mænd, der forbliver ugifte.

Det er der i analysen rensset for. Kun mænd, der ligner hinanden på en lang række baggrundsfaktorer (fx alder, uddannelse, hidtidig kriminalitet og løn), er sammenlignet.

### Dømte hustruer øger tilbagefaldet

Resultatet – at ægteskab reducerer dømte mænds kriminalitet – har dog én væsentlig begrænsning. Forudsætningen er, at den kvinde, man gifter sig med, ikke har nogen dom for kriminalitet.

Har hun det, så er situationen en gan-

**Dømtes civilstand og tilbagefald til kriminalitet**

Note: Tilbagefaldet til kriminalitet i løbet af det første år efter brylluppet (som fandt sted i perioden 2001-2005) for dem, der bliver gift, og i løbet af 2003 for dem, der forblev ugifte.

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

*Tidligere dømte nygifte begår mindre ny kriminalitet i forhold til sammenlignelige ugifte.*

ske anden. Et ægteskab med en dømt kvinde reducerer på ingen måde mænds tendens til at begå ny kriminalitet.

Igen gælder det, at man skal sammenligne med en gruppe, der rent faktisk er sammenlignelig. Det er en bestemt type dømte mænd, der gifter sig med dømte kvinder, og de skal sammenlignes med tilsvarende typer blandt de ugifte. Igen sammenlignes kun mænd, der ligner hinanden på en lang række baggrundsfaktorer.

Det viser sig, at 25 procent af dem, der er blevet gift med en dømt kvinde, falder tilbage i kriminalitet i løbet af et år.

I den sammenlignelige gruppe ugifte er det tilsvarende tilbagefald på 22 procent – hvilket ikke udgør nogen statistisk sikker forskel.

De, der er blevet gift med en kriminel kvinde, kan også sammenlignes med en tilsvarende gruppe, som har giftet sig med en ikke-kriminel. Her viser det sig igen, at den ikke-kriminelle kvinde reducerer kriminaliteten for sin mand. Mens knap 25 procent af dem med en kriminel kone begår ny kriminalitet, gælder det samme for blot 14 procent af den tilsvarende gruppe med en ikke-kriminel kone.

**Social tvang**

At ægteskab reducerer mænds kriminelle adfærd, er ikke nogen ny erkendelse. Det nye i denne analyse er, at den viser, at det også gælder mænd med en kriminel baggrund.

Der eksisterer flere bud på, hvorfor ægteskab har denne virkning på mænd. Et er, at ægteskabet ændrer hans dagligdag. Han befinder sig sjældnere i situationer, hvor kriminalitet er en mulighed. En anden, at kvinden udøver en form for uformel social tvang over manden. Hun vil blive skuffet, hvis han begår kriminalitet.

Manden bliver altså via ægteskabet knyttet til samfundet med normer. Dog ikke, hvis den kvinde, han gifter sig med, er dømt. Igen er flere forklaringer mulige. Måske er hun mere forstående over for, at han opfører sig, som han altid har gjort. Og måske synes hun endda, at lovbrud er helt ok.

## Mænd bliver mere kriminelle, hvis svogeren er det

Du risikerer at blive påvirket af andre end din kone, når du gifter dig. Hvis din nye svoger er kriminel, så er der nemlig større sandsynlighed for, at du også bliver det.

Sådan er konklusionen på en analyse af svogres betydning for en nygift mands kriminalitetsniveau. Analysen, som er den første af sin art, viser nemlig, at en kriminel svoger påvirker brudgommens kriminelle adfærd, efter han indgår ægteskabet.

Det viser sig, hvis man sammenligner dem, der får en dømt svoger, med en tilsvarende gruppe af nygifte, hvis svoger ikke er dømt. Det er gjort i figur 4.

Inden brylluppet ligner de to grupper hinanden på en række parametre, herun-

der i forhold til kriminalitet. Men i årene efter brylluppet skiller de to grupper sig ud fra hinanden. Blandt dem, der har en dømt svoger, er procentdelen, der får en ny dom, omkring halvanden gange så høj som blandt dem, der har en ikke-dømt svoger. I stedet for én procent med dom pr. år er der tale om halvanden procent.

Det er værd at bemærke, at de to grupper faktisk er sammenlignelige på en lang række baggrundskaraktistika. I udgangspunktet er der forskel på, hvem der gifter sig ind i en familie med kriminalitet og domme, og hvem der ikke gør det. Men det renses der for i analysen, fx i forhold til de nygiftes uddannelsesniveau, indkomst og tidligere kriminelle adfærd.

## Uvirksomt ægteskab

Resultatet i denne analyse er banebrydende, fordi det nuancerer en ellers ganske sikker viden inden for den kriminologiske forskning. Den ellers så sikre viden er, at ægteskab har en række positive effekter på mennesker, især mænd. I forhold til ugifte, så tjener gifte mænd fx flere penge, og de begår mindre kriminalitet.

Så den sikre viden, der nu bliver nuanceret, er, at ægteskab er godt for de implicerede. Nuancen er: Ja, det er korrekt, så længe den kommende svoger ikke er dømt. Men hvis han er, så forsvinder nogle af de positive effekter. To mænd, der måske før kun havde lidt med hinanden at gøre, bliver bundet sammen på grund af brylluppet, og dette kan altså påvirke manden i negativ retning.

Det forholder sig dog ikke sådan, at en dømt svoger lokker den nygifte mand med ud i kriminalitet. Det er kun meget få af dem, der indgår i analysen, der dømmes for kriminalitet begået sammen med svogeren. Derimod peger resultaterne på, at det at få en dømt svoger nedsætter den kriminalitetssænkende effekt af ægteskab blandt tidligere dømte. Og ligeledes giver den dømte svoger en højere procentdel kriminelle debutanter blandt nygifte mænd, der aldrig havde fået en dom før brylluppet.

## Meget mere kriminelle

Det er i øvrigt langt fra tilfældigt, om man gifter sig til en kriminel svoger eller ej. Hvis man, i modsætning til hvad der er sket i analysen, bare kigger på de rå tal for den ene og den anden gruppe, tegner der sig et klart billede.

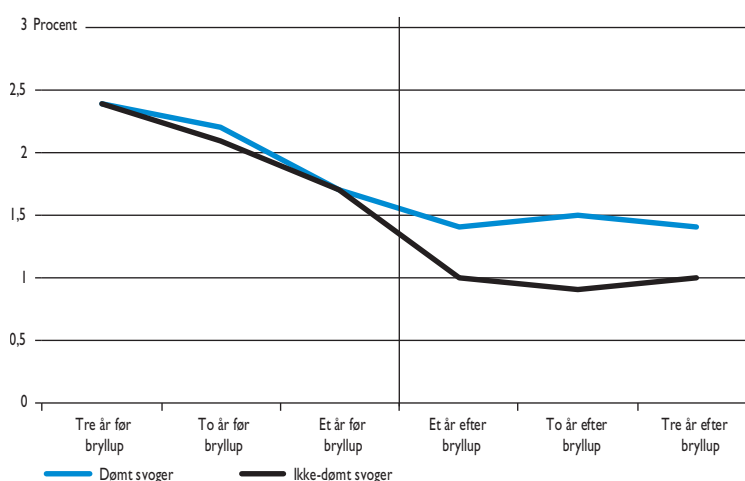
De, der får en kriminel svoger, har fra de er 15 år, til de bliver 40 år, en markant mere kriminel adfærd i forhold til dem, der ikke får det.

Det fremgår af figur 5, at dem med den kriminelle svoger igennem alle årene får mere end dobbelt så mange domme som de øvrige.

Bemærk i øvrigt, at en svoger i denne artikel alene henviser til konens bror og ikke, fx, til en søsters mand.

FIGUR 4

### Domsrisiko for mænd, der bliver gift og får en dømt eller ikke-dømt svoger

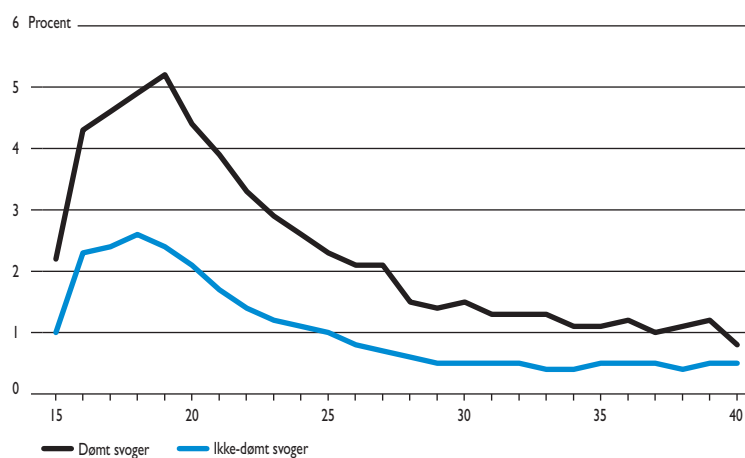


KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

*Nygifte mænd, der får en dømt svoger, har efter brylluppet højere risiko for at modtage en dom i sammenligning med en tilsvarende gruppe nygifte, der får en ikke-dømt svoger.*

FIGUR 5

### Andel dømte mænd, der får en kriminel svoger, og andel dømte mænd, der får en ikke-kriminel svoger



KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

*De, der får en kriminel svoger, er markant mere kriminelle end de, der får en ikke-kriminel svoger. Det gælder lige fra de er 15 år, til de bliver 40 år.*

# Hurtigere fængsel giver lidt højere tilbagefald til kriminalitet

De, der indsættes i fængsel som helt unge, begår efterfølgende mere kriminalitet i forhold til dem, der må vente lidt med den første afsoning.

Det viser en analyse af godt 500 meget unge mænd, der i midten af 1990'erne måtte afsone deres første fængselsstraf.

Konkret sammenligner analysen unge voldsmænd, som modtog deres straf før og efter en praksisændring i 1994.

Ændringen, der kom i forbindelse med den såkaldte voldspakke fra samme år, gik ud på at sætte de unge voldsmænd i fængsel straks efter, at de modtog dommen. Det betød, at dømte herefter kom i fængsel et halvt år tidligere i livet: I stedet for, som hidtil, at være 19,7 år ved indsættelsen, så blev de nu sat ind som 19,1-årige.

Ved sammenligning af de to grupper viser det sig, at de, der blev fængslet i den helt unge alder, sidenhen dømtes for mere kriminalitet. Dette ses af figur 6, som viser antallet af domme hvert år op til de blev 30 år for de unge dømt før og efter ændringen.

Forskellen på de unges kriminalitet var statistisk sikker, da de unge mænd var 20 og 21 år. Her dømtes de, der blev fængslet i den helt unge alder, i gennemsnit for 0,11 og 0,09 flere domme i forhold til dem, der var lidt ældre ved indsættelsen.

Og det er ikke, fordi de var mere kriminelle i udgangspunktet. Før fængslingen lignede de to grupper hinanden på alle væsentlige baggrundskarakteristika.

## Yngre mere modtagelige

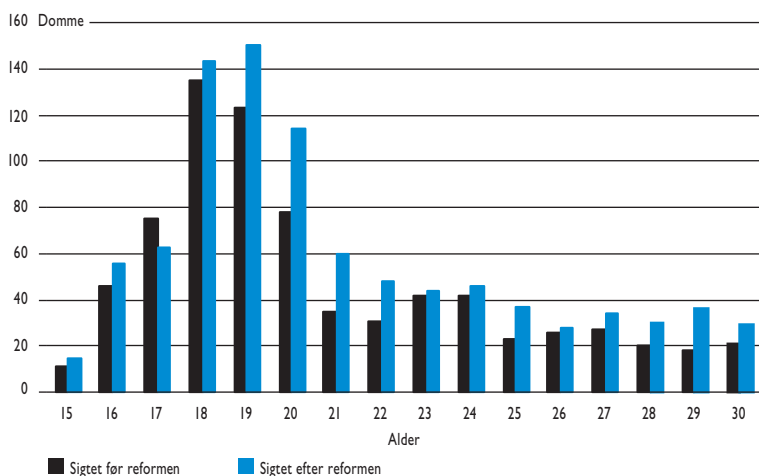
At unge lovovertrædere skal mærke en konsekvens straks, er et argument, der ofte fremføres i den offentlige debat. Logikken bag argumentet er ikke svær at forstå: Konsekvent sanktion må formodes at afskrække den unge mere i forhold til en sanktion, der falder på et senere tidspunkt.

Men resultatet i denne analyse peger i den modsatte retning. Forklaringen på dette kan være, at fængselsstraf er voldsomt stressende for den indsatte. Jo yngre man er, desto mere modtagelig er man for skadelige effekter af stress, der kan føre til antisocial adfærd blandt unge. På samme måde er det muligt, at det stresser, at der er kortere tid til at forberede sin indsættelse.

En anden forklaring kunne være, at de unge mænd, der var lidt ældre ved indsættelse, blev løsladt lige efter, at deres generelle risiko for at begå kriminalitet havde toppet. De unge mænd, der var lidt yngre, blev løsladt, lige før den toppede. Altså ganske enkelt en dårligere timing af indsættelsen.

En tredje forklaring kunne være, at ventetiden fra sigtelse til afsoning reelt skal ses som en del af den samlede straf. Er dette tilfældet, sænkede straksindsættelserne den samlede straf for simpel vold. Og den lavere afskrækkende betydning af straffen gav så den højere efterfølgende kriminalitet.

FIGUR 6  
Domme til det fyldte 30. år – for dømte unge før og efter voldspakken



KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Gruppen af unge, der blev indsat første gang i en tidligere alder, dømmes efterfølgende for mere kriminalitet i forhold til gruppen, der var lidt ældre, da de fik første indsættelse.



## Voldspakken fra 1994

I maj 1994 vedtog Folketinget en lovpakke, der blev kendt som voldspakken. Denne indeholdt en række straffeskærpselser – fx straf for gentagen vold, for vold mod personer, der er særligt udsatte for dette overgreb i arbejdet, og for vold eller trusler imod vidner.

Til gengæld skete der ingen skærpselse i forhold til første dom for simpel vold – altså de sager, som undersøges i denne analyse. Men Rigsadvokaten indskærpede, at sagsbehandlingstiden

skulle ned. Der måtte maksimalt gå 30 dage fra sigtelse til domsforhandlinger, domsforhandlingerne måtte maksimalt tage 7 dage, og der måtte heller ikke gå mere end 30 dage, fra voldsmanden modtog sit indsættelsesbrev, til han faktisk blev indsat.

Det er disse indskærpselser samt det faktum, at førstegangsvoldsmænd ikke blev ramt af straffeskærpselse i forbindelse med voldspakken, som analysen benytter sig af.

## Den enkelte tilsynsførende spiller kun en lille rolle for tilbagefald til kriminalitet

Det har kun lille betydning for, om en dømt vælger at fortsætte eller forlade sin kriminelle løbebane, om han får den ene eller den anden tilsynsførende socialrådgiver. Om fremtiden bevæger sig i den ene eller anden retning, afhænger nemlig mest af den dømte selv.

Det viser en analyse af, hvilken betydning det har for prøveløsladte og mennesker med betingede domme, om de får den ene eller den anden tilsynsførende.

Det er undersøgt, om der er nogen sammenhæng mellem den enkelte tilsynsførende, og hvordan det siden går den dømte i forhold til fortsat kriminalitet, arbejdsmarkedstilknytning og løn. Svarene er henholdsvis en smule, en lille smule og ikke noget.

Knap 22.000 tilsyn blandt godt 400 tilsynsførende i perioden 2002-2009 er undersøgt, men eventuelle effekter er kun målt på københavnske data. Forklaringen på dette er simpel: I resten af landet dækker de tilsynsførende hver deres boligområder. Og da der er stor forskel på, hvem der bor hvor, vil bopælen (ikke den tilsynsførende) kunne forurene et resultat. Men ikke i København: Her roterer tilsynene. En ny sag tilfalder den, der står som den næste på listen. De københavnske data indeholder godt 2.000 tilsyn udført af 36 tilsynsførende.

Tabel 1 viser, hvor stor en del af klienterne der falder tilbage til kriminalitet indenfor to år, alt efter om man kontrollerer statistisk for forskelle mellem de tilsyns-

TABEL 1  
Københavnske tilsynsklienters tilbagefald til kriminalitet alt efter om man tager højde for betydningen af den tilsynsførende eller ej

Tilbagefald til kriminalitet	Uden betydning af tilsynsførende	Med betydning af tilsynsførende
De 5 procent af tilsynsklienterne, der har lavest tilbagefald	39 - 47 %	10 - 45 %
Størstedelen (90 pct.) af klienterne	47 - 65 %	45 - 64 %
De 5 procent af tilsynsklienterne, der har højest tilbagefald	65 - 74 %	64 - 81 %

KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Det er primært blandt de tilsynsklienter, der i forvejen havde det laveste tilbagefald til kriminalitet, at det for alvor gør en forskel, om man får den ene eller den anden tilsynsførende.

førende eller ej. Det ses, hvordan langt størstedelen af klienterne – de 90 procent – klarer sig stort set identisk, uanset om man tager højde for den tilsynsførende eller ej. Deres tilbagefald ligger på mellem 45 og 65 procent.

Blandt de fem procent, der klarer sig dårligst, og altså har højest tilbagefald til kriminalitet, betyder den tilsynsførende en smule. Det vil sige, at nogle tilsynsførende faktisk fører til højere recidiv blandt deres klienter.

Men blandt de fem procent, der klarer sig bedst, og som altså har lavest tilbagefald til kriminalitet, betyder den tilsynsførende mere. Tager man ikke højde for den tilsynsførendes betydning, er tilbagefaldet for denne gruppe på mellem 39

## Tilsyn

Formålet med tilsyn er at begrænse den dømtes tilbagefald til kriminalitet. Om man fx i forbindelse med en prøveløsladelse får tilkendt tilsyn, fastsættes ved dom eller administrativt. Tilsynet skal både hjælpe og kontrollere den dømte (fx teste for brug af alkohol og narkotika). Et tilsyn varer sædvanligvis et år, men kan være længere.

De tilsynsførende er i overvejende grad socialrådgivere, som har gennemgået nogle af Kriminalforsorgens egne uddannelsesmoduler. Sammen med klienten oprettes handleplaner, som fastsætter målene med tilsynet.

Også personer, der får betingede domme, kan blive tilkendt tilsyn. De skal mødes med deres tilsynsførende senest to uger efter tilsynsmyndigheden har modtaget afgørelsen. Prøveløsladte skal mødes med deres tilsynsførende i løbet af første uge efter løsladelsen. Herefter fastlægges en indi-

viduel mødefrekvens efter behov. Dog skal parterne som minimum være i kontakt hver anden uge i løbet af de to første måneder af tilsynet og som minimum én gang om måneden derefter.

I midten af 1990'erne var der omkring 5.500 nye tilsyn om året. Men efter årtusindeskiftet er tallet steget til omkring 10.000 om året. Ændringen skyldes primært den udvidede brug af samfundstjeneste. I 2014 omhandlede ca. 20 procent af samtlige 9.756 nye tilsyn samfundstjeneste, og ca. 20 procent omhandlede prøveløsladte. Ca. 30 procent omhandlede foranstaltningsdomme til psykisk syge kriminelle (Straffelovens §§ 68-69), men disse sager indgår ikke i analyserne. De resterende ca. 30 procent omhandlede så øvrige betingede domme med vilkår om tilsyn.

Tilsyn reguleres efter straffuldbyrdelsesloven, tilsynsbekendtgørelsen og tilsynscirkulæret.

og 47 procent. Men nogle tilsynsførende formår at få deres klienters kriminelle recidiv helt ned på 10 procent – en markant forbedring.

Samme billede gør sig gældende mht. afhængighed af offentlig forsørgelse. Men ikke mht. løn, her spiller forskellen på tilsynsførende ingen rolle.

### Tre fund

I analyserne viser der sig tre ting.

Det ene er, som nævnt, at de tilsynsførende rent faktisk har en vis betydning for klienterne. Nogle tilsynsførende yder et bidrag til, at færre klienter falder tilbage i kriminalitet. Andre har indflydelse på, at de dømte har en lidt større tendens end andre til at finde arbejde. Mens andre igen har betydning på de samme områder, men i negativ retning.

Det andet, der viser sig, er, at der ikke er nogen former for systematik i den betydning, de tilsynsførende har. Den tilsynsførendes alder, køn og civilstand spiller ingen rolle. De forskelle, der er på deres betydning for klienterne, bunder tilsyneladende i noget individuelt hos den tilsynsførende. Fx forskelle i, hvordan de fører tilsyn.

Det tredje er, at betydningen af de til-

synsførende er lille, når man holder den op mod betydningen af karakteristika ved klienten. Netop forskelle klienterne imellem betyder langt mere fx i forhold til tilbagefald til kriminalitet. Risikoen for ny kriminalitet er stor, hvis klienten er en ung mand uden megen uddannelse, og hvis han før straffen havde en ringe indkomst.

### Lige behandling

Dømte får i to situationer tilsynsværger – ved betingede domme (fx almindeligt betingede domme og betingede domme med vilkår om samfundstjeneste) og prøveløsladelse. En betinget dom med vilkår om tilsyn er, udover bøde, den hyppigst forekommende straf i Danmark og andre vestlige lande. Den tilsynsførende skal dels kontrollere, at klienten overholder sine forpligtelser, dels hjælpe og støtte i forhold til resocialisering.

I en del af litteraturen omkring emnet er vurderingen, at det for klienten er lidt af et lotteri, om man får en god eller dårlig tilsynsførende. Og det er vurderingen, at det har betydning – præcis som læreren har betydning for et barns fremtid.

Men de danske data kan altså kun i begrænset omfang understøtte denne vur-

dering. En forklaring kan være, at danske tilsynsførende har mindre individuel handlefrihed i forhold til udenlandske kolleger. Et tilsynscirkulære fra 1996 strukturerer ganske stramt, hvad de skal og ikke skal. På den måde kan det tænkes, at der i Danmark er større lighed i straf-fuldbyrdsloven end andre steder.

Der er i øvrigt intet i denne analyse, som viser, hvilken effekt tilsyn som sådan

har. Forskellen på tilsyn og manglen på samme er ikke målt.

Data i analysen er som nævnt fra 2002-2009. Siden da har Kriminalforsorgen re-struktureret området. Der er tale om en større ensretning af de redskaber, man bruger i tilsynsarbejdet, hvorfor formodningen vil være, at forskellene mellem de tilsynsførende i dag vil være endnu mindre.

## Unge afsonere med fodlænke gennemfører i højere grad deres uddannelse

Unge, der afsoner en dom med fodlænke, gennemfører i højere grad end andre dømtte en ungdomsuddannelse.

For de unge, der fik tilbudt at afsone med fodlænke, gælder det, at 53 procent tre år senere har fået en uddannelse. For en tilsvarende gruppe, der ikke fik samme tilbud, er det kun 42 procent, der efter tre år har fået eksamensbeviset, jf. tabel 2.

Umiddelbart er der altså en forskel på 11 procentpoint mellem henholdsvis *fodlænkegruppen* og *kontrolgruppen*. I virkeligheden er effekten af fodlænke noget større – faktisk hele 18 procentpoint. Men for at kunne forklare dette, er det nødvendigt kort at gennemgå den metode, der er brugt til at analysere spørgsmålet.

### Fodlænkereformen

I 2006 blev loven ændret, så unge med en fængselsdom på maksimalt tre måneder fik mulighed for at få tilbud om afsoning med fodlænke.

De unge skal leve op til visse kriterier for at få fodlænken tilbudt – og de skal selv ansøge om deltagelse i programmet.

TABEL 2  
Uddannelsessituation tre år efter afsoning

	Kontrolgruppen		Fodlænkegruppen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Uddannet	239	42	235	53
Under uddannelse	103	18	66	15
Afbrudt uddannelse	228	40	142	32
I alt	570	100	443	100
Afsonede i fængsel	570	100	165	37
Afsonede med fodlænke	0	0	278	63

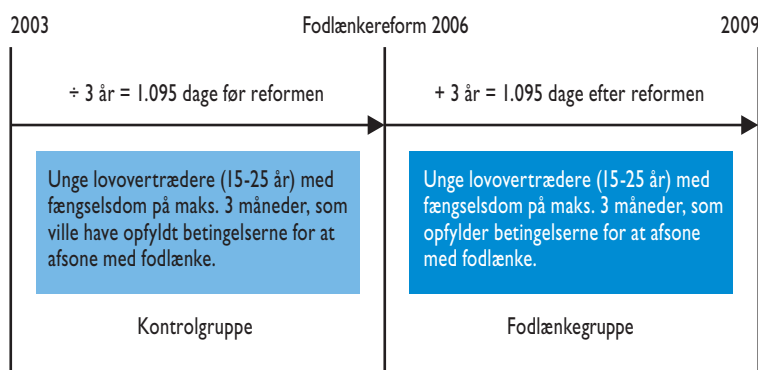
KILDE: ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

Efter reformen, der muliggjorde fodlænke for unge afsonere, gennemførte en højere andel en uddannelse.

Skal man rent forskningsmæssigt sammenligne fodlænkeafsonerne med dem, der afsoner i fængslet, har man umiddelbart et problem. Det er nemlig næppe tilfældigt, hvem der vælger det ene og det andet. Og nogen vælger måske fodlænken, men ender med at afsone i fængsel, fx fordi de overtræder reglerne om at skulle afholde sig fra indtagelse af stoffer og al-

FIGUR 7

### De to grupper i analysen



kohol. Hvilket, rent analytisk, er problematisk: Uden denne tilfældighed risikerer man at måle noget helt andet end effekten af fodlænken. Fx at dem, som ansøger og bliver godkendt til afsoning med fodlænke, havde et bedre udgangspunkt for at gennemføre en ungdomsuddannelse – allerede før afsoning.

Det er her, at reformen i 2006 er central, da den giver mulighed for at se på to sammenlignelige grupper, som er under uddannelse ved domsafsigelse: De unge, der blev dømt op til tre år før denne reform, udgør kontrolgruppen (i alt 570 unge), mens unge, der blev dømt fra 2006 til 2009, udgør fodlænkegruppen (i alt 443 unge).

#### **For konservativt**

En simpel analyse, der sammenligner disse to grupper, vil have en tendens til

at give for konservative resultater. Det skyldes, at der i gruppen af unge, som får tilbudt fodlænke, er 278 som ansøger og bliver godkendt til programmet, mens 165 afsoner deres dom i fængsel.

Derfor anvendes en statistisk analysemetode, som netop tager højde for, at ikke alle dem, der får tilbuddet, rent faktisk ender med at afsones med fodlænke. Når der måles på denne måde, så viser det sig, at fodlænkeafsonerne har en 18 procentpoint højere sandsynlighed for at gøre deres ungdomsuddannelse færdig.

Det resultat må betragtes som værende godt nyt til de politikere, der gennemførte reformen. Et af argumenterne dengang var netop, at fodlænkealternativet skulle bidrage til, at flere gennemførte deres uddannelse.